

שיעורים בשו"ת אגרות משה

טו. בענין משיח (אורח חיים חלק ה סימן ח)

מאת רב משה מאיר ב"ר אלימלך קורץ | rabbikurtz@sonsofisrael.net

שלכן שייך לגזור. ופשוט שאף רנב"י לא יפלוג על זה. אך שמכיון שחזינון שאיכא ר' יהודה דסובר דכל היום אסור מדינא בליכא מקדש, אמר שגם ריב"ז מדינא אמר, כקושית התוס' שם ע"ב ד"ה בשיטת רבי יהודה אמרה. וא"כ הרי יש לנו לצפות כעין וודאי שיבנה בכל שעה ושעה, שפסח בטהרה שוב אי אפשר, אלא בטומאה, אבל עומר בשני כבר אפשר להיות בטהרה, וכן עולת ראייה ושלמי חגיגה ושמחה, שכן יש עלינו לצפות. שלכן ודאי יש לנו לברך בזה (וע"ע לקמן סימן כ"ד סוף אות ז' בעניין זה). דודכם אוהבכם בל"נ, משה פיינשטיין.

ד. שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן כד אות ח)

בע"ה ר"ח כסלו תשמ"ג למע"כ נכדי היקר חביבא דנפשאי הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א. ועניין חיוב אמירת פסוק דיהיו לרצון אחר התפילה... שהרי מסתבר שהתפילה של אדם כשמתקבלת להשי"ת הוא תיכף באמירתו אף כשעדיין לא גמר כל התפילה, ואף רק בהתחלתו, כהא דר' חייא ובניו בב"מ דף פ"ה ע"ב...

אבל נודענו מעובדא זו דרבי עשה כן כדא"ל אליהו, שהשי"ת אינו רוצה להביא את משיח בלא זמניה, וממילא לא יועיל כלום, דלא יוכלו להתפלל כלל ע"ז, כדעשה בעובדא זו שנצטווה אליהו עצמו לטרדם מתפללם.

אבל נראה שמעובדא זו ידענון שגם אסור להתפלל ע"ז יותר ממה שנתקן לנו להתפלל בשמ"ע, וגם בשאר תפילות שתיקנו רבותינו הראשונים, או הנהיגו אף בלא תקנה ממש, כהא דמתפללין בזמירות דמוצאי שבת על ביאת אליהו לבשרנו, וביאת המשיח, וגם בפיוטי הסליחות. ואולי עתה שבעוה"ר עברו זמן רב יותר מי"ט מאות שנה שעדיין אנחנו בגלות כבר הותר להתפלל ע"ז.

א. שו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ה סימן ח)

ביאור החיוב לצפות לביאת המשיח בכל יום בע"ה י"א ניסן תשל"ט. מע"כ אהובי בן אחי וחביבי הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל פיינשטיין שליט"א כולכם תעמדו על הברכה לחג כשר ושמח מאד, וגם שנזכה בו עם כל ישראל לגאולה אשר אנחנו מצפים ומחכים תמיד, וגם לבנין בית הבחירה. ונקיים גם מצוות פסח, אף אם בטומאה, ובששת ימים עוד לקיים ראייה וחגיגה ושמחה בשלמים. וכנבואת מלאכי (ג', א') אשר פתאם יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, אשר יש לפרש, אף כשליכא רמז, דהרי עברו כל הקיצים שאמרו אף גדולי עולם, וא"כ בכל יום שיבא הוא פתאם. שהרי לא ידוע שום טעם על עדיפות היום מהקודמים, שלכן מצד אמונתנו הטהורה יכול לבא בכל רגע ורגע. ולזה משמע שאיכא חיוב לצפות יותר מחשיבות ספק.

ב. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סח עמוד ב

משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנפ כולו אסור; מאי טעמא? מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח? השתא נמי ניכול, ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר - האיר מזרח מתיר, והשתא דאיכא עומר - עומר מתיר.

ג. שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן ח) [קטע ב]

דהא למ"ד שריב"ז סובר שבליכא מקדש האיר מזרח מתיר (מנחות ס"ח ע"א) ובשביל מהרה יבנה ביהמ"ק אף שהוא רק כשלא נבנה עד חמיסר, נאסר יום הנפ כולו. ואם היה זה רק בחשיבות ספק, והוא גם רק ספק קטן, לא היה שייך למיגזר ולאסור בחדש כל יום הנפ.

אלא הוא משום דהחיוב בכל יום ויום לצפות כעין וודאי שיבא היום, וממילא כשיבא חמיסר הרי יהיה החיוב לצפות כעין וודאי על כל שעה ושעה שיבנה,

ז. מסורת משה (חלק ב. עמ' תיב)

ברכה עד מאה ועשרים

פ"ד] רבינו קיבל ברכה לשנה טובה מאיזה רב זקן, שבו נותן לרבינו ברכה ומבקש בחזרה שרבינו יברכו שיחיה למאה ועשרים שנה. ואמר רבינו נז, **יש כנראה אנשים שחושבים שלא שייך יותר מזה, לא מרגישים שבביאת משיח, יהיה רק חיים.**

הערה נד: הנה אע"פ שרמב"ם כתב באגרת תחית המתים אות ד ולהלן, וגם בהקדמה לחלק שאחר ביאת נד. משיח ותחית המתים, יחיו חיים ארוכים מאד, אבל בסוף יהיה מיתה, רבינו למד שהוא מחלוקת. ועי **באג"מ יו"ד ח"ב ס' קנב** בענין מצבה כפולה שרבינו כתב "הנה אף כי לעשות מצבה כפולה שאחד מהם הוא בחיים בין האיש בין האשה, אין רוח חכמים נוחה מזה **כי הוא בעין כפירה ח"ו בביאת המשיח שמקוים אנו בכל יום שיבא ויקבצנו לא"י**, ואף להסוברים שתהיה מיתה לבנ"א גם אחרי ביאת המשיח אחרי אריכות ימים הרבה עד שיבא זמן תחיית המתים, מ"מ הא לא ימות בכאן אלא בא"י ותהיה קבורתו בא"י". משמע שסובר שייקרא שיטה הוא שלא יהיה מיתה כלל.

ח. שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ב סימו קנג)

בענין אלו העושין מצבה כפולה י"ב מנ"א תשכ"ח. מע"כ הנכבד מו"פ ר' יצחק פארקאש שליט"א. הנה אף כי לעשות מצבה כפולה שאחד מהם הוא בחיים בין האיש בין האשה, אין רוח חכמים נוחה מזה **כי הוא כעין כפירה ח"ו בביאת המשיח שמקוים אנו בכל יום שיבא ויקבצנו לא"י**, ואף להסוברים שתהיה מיתה לבנ"א גם אחרי ביאת המשיח אחרי אריכות ימים הרבה עד שיבא זמן תחיית המתים, מ"מ **הא לא ימות בכאן אלא בא"י ותהיה קבורתו בא"י.**

{אבל אם אחד עשה מצבה כפולה לא נעשה בשביל זה שום דינים עליו ומותר וגם מחוייב לישא אשה לא מבעיא כשהוא צעיר אלא אף כשהוא זקן, ואף אם הבטיח לאשתו שמתה או היא הבטיחה לבעלה שמת שלא ישא אחרת ולא תנשא לאיש **אין בדבריהם כלום** אם לא היה בשבועה.

ובדבר אם ימות אחר שנשא אשה אחרת אם יוכלו לקוברו אצל אשתו ראשונה, ג"כ ליכא שום איסור

אבל הא מסתבר שתיכף אחר החורבן היו מתפללין על ביאת משיח, וגאולת כל ישראל על ידו, ובניין ביהמ"ק, בתפילה ובברכת המזון ובסליחות ופיוטים. אלא אפשר שהתפילות שתיקנו הוא על זה שיבא אליהו בזמנו ומשיח בזמנו, שגם ע"ז שיבא בזמנו ויבנה ביהמ"ק בזמנו נתחייבנו להתפלל, שלא ידחה בשביל שום דבר. ובקרוב בימינו ומהרה תכין שאמרינן בבונה ירושלים, ומהרה תצמיח שאמרינן בברכת את צמח, ותחזינה עינינו בשובך לציון דאמרינן בעבודה, פשוט שאין זה עיקר ועיכובא בהברכה.

אבל כיוון שכבר שייך שנגאל גם אנחנו, שתהא ביאת המשיח ובניין ביהמ"ק בימינו, יש לנו להתפלל ע"ז ולהזכיר זה בתפילותינו שיהיה זה תיכף עוד בימינו...

ה. זקנינך יאמרו לך - להרב חיים מינץ (עמ' לד)

שמעתי שדעת מרן זצ"ל דאין חינוך קטן לתעניות, רק ליום כפור, **כי במהרה יבוא הגואל**, ויבטלו שאר התעניות.

ו. מסורת משה (חלק א. עמ' שע)

קברו בטעות אשה בקבר שקנתה אשה אחרת

שע"ד] ואחד מגדולי ראשי הישיבות סיפר לרבינו שבטעות קברו איזה אשה בקבר שקנתה אחותה של הרבנית שלו, רזה על יד אימם ז"ל, והוי כקבר משפחה. והשיב רבינו בוודאי זה נחשב כקבר גזול, ויש רשות לפנות הנקברת משם, ובפרט מאחר שבשעת מעשה, שהראש ישיבה היה שם, דהיה מקורב להם, עשו תנאי בקבורתה. אבל אין מה למהר להסירה, בפרט מאחר שהרה"י אמר שיש אפשרות שאחותו תלך להתגורר בא"י.

ושאל הראש ישיבה אם כדאי שאחותו תחליט שגם אם ח"ו תיפטר כאן, שמ"מ תשלח לא"י לקבורה. ואמר רבינו שבוודאי זה עצה טובה, דאף שכאן יש קבר משפחה, מ"מ מעלת א"י יותר חשוב בפרט כשיש להוסיף דע"י זה לא יצטרכו לפנות הנקברת כבר שעז. והוסיף רבינו שבכלל בענינים אלו, **רבינו מעולם לא יעץ שימהרו להסיר הנקבר בקבר גזול, דאולי יבוא משיח**, וכו' ואין למהר לפנות קבר, רק אם למעשה צריך, מותר.

בזה, ואם יצוה לקברו אצל אשתו ראשונה או יצוה לקברו אצל אשתו שניה יצטרכו לקברו שם כפי צוואתו, ואם לא יצוה כלום **המנהג שקוברים אותו אצל האשה שיש לו בנים ממנה**. ידידו, משה פיינשטיין.}

וכו' **חישבו קצים הוכחתי להפך שאין חיוב להאמין שיבוא כל רגע**. והמבי"ט לא הזכיר דברי הראשונים בזה ולפי דבריו נעשו חסרים בעיקר האמונה ח"ו וכן באגרות משה לא הזכירם.

ומה שהוכיח באגרות משה ממסכת סוכה דף מ"א עמוד א' בענין יום הנף כולו אסור שמא מהרה יבנה בית המקדש וכתב שאם היה זה רק חשיבות ספק, והוא רק ספק קטן, לא היה שייך למגזר ולאסור חדש כל יום הנף עכ"ל,

לע"ד מאי שנא משאר ענינים שחששו בהם גם לספק קטן כמו יום טוב שני של גלויות שמא תגזור מלכות גזרה ואתי לאקלקולי שישכחו את סוד העיבור במסכת ביצה דף ה' עמוד ב', ומהרה יבנה בית המקדש עדיף מגזרת יום טוב שני דהוי מעין ספק ספקא שמא לא תגזור המלכות ואפילו אם תגזור שמא לא ישכחו את סוד העיבור מה שאין כן בית המקדש בוודאי יבנה ורק שמא יבנה בחמיסר.

ועוד שבגמרא פרשו טעם התקנה שמא יאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח השתא נמי נאכל ואיהו לא ידעי דאשתקד דלא הוי בית המקדש האיר המזרח התיר השתא דאיכא בית המדרש עומר מתיר עכ"ל

וקשה שאפשר להודיע בשופרות שלא יאכלו וגם **מאי שנא מהרבה דיני טהרות שאינם נוהגים היום** ולא גזרינן על כל פנים בירושלים משום מהרה יבנה בית המקדש, ונראה שלכן פרש ר' נחמן בר יצחק שריב"ז סובר כרבי יהודה שיום הנף אסור מן התורה ולא משום מהרה יבנה בית המקדש וכן כתבו במאירי ועוד ראשונים שרנב"י חולק ועיין ביום תרועה למסכת ראש השנה דף ל' עמוד א' בד"ה אמר רב נחמן, ולפי זה ליכא ראייה משם.

ובעיקר הענין הרביתי בראיות מן הגמרא שחז"ל לא ציפו שהמשיח יבוא בכל עת וגם יש חילוק בין בנין הבית לביאת המשיח, ועיין בשו"ת חתם סופר חלק ו' בליקוטי שו"ת סימן צ"ח בד"ה אמנם שגאולת בעתו אינה בשאר חדשים חוץ מניסן או תשרי ואילו גאולת בעתו אינה בשאר חדשים חוץ מניסן או תשרי ואילו גאולת אחישנה היא מציאות רחוקה. יהודה הרצל הנקין

ט. מפניני הרב (עמ' רסו) להרב צבי שכטר

מצבה: באגרות משה יו"ד חלק ב' סימן קנ"ג כתב שלעשות מצבה כפולה שהאחד מהם הוא בחיים בין האיש בין האשה אין רוח חכמים נוחה מזה וכו' ובשעת הלוויית רבנו ז"ל בחול המועד פסח שנת תשנ"ג ראינו היאך שהיתה עומדת שמה **מצבה כפולה** על קבר אשתו ע"ה שנפטרה יותר מכ"ה שנה קודם לו וכנראה שלא היתה דעתו כדעת הגר"מ פיינשטיין בזה.

י. ספר שערי צדק (יו"ד סימן כד) מובא בספר

פתיחת האגרות (עמ' תנח)

אלא שלפענ"ד גם בחז"ל חלילה וחס להכניס זה בגדר כפירה וכ"ש בא"י, ואולי כדאי אפילו לעשות כן **לכתחילה כי הוא בבחינת "שוב יום אחד לפני מיתתך" (אבות פ"ב)**, ובשבת (קנג)... ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה. ולכן אם הוא רוצה לעשות לו מזכרת לזה וקונה לו קבר או תכריכין וכדומה לחזק את זכרונו בזה לשוב לפני מיתתו עליו תבוא ברכת טוב... ואי משום ביאת מלך המשיח אם הוא בחז"ל, וכי הקבר חביב עליו מכל ממונו וקרקעותיו שיש לו שם, כגורלם יהיה גורל קברו ובודאי אם זכה לראות מלך המשיח מותר על הקבר.

יא. שו"ת בני בנים (ח"ג סימן יא)

הערות בדברי הגרמ"פ ז"ל. כ"ה י"ב מנחם אב תשנ"ו.

...עוד הראית מה שכתב באגרות משה שם **סימן ח'** שיש חיוב בכל יום ויום לצפות כעין וודאי שיבוא המשיח היום ושלא כמו שהארכתי במאמר [להלן מאמר ג]. והנה כתבתי שם **שהמחשב קצים אינו יכול להאמין באמונה שלמה שיבוא המשיח קודם לכן כי אולי חישבו נכון ולא יבוא עד אז**, ושוב ראיתי שהמבי"ט כתב כן בספר בית אלוקים שער היסודות פרק נ' אלא שכתב שלפיכך אסור לחשב קצים, ואילו ממה שגדולי הראשונים רש"י ורמב"ן ורמב"ם

יג. The Limits of Orthodox Theology (p. 157, fn. 1) by Dr. Marc B. Shapiro

R. Joseph Kafih's commentary on the *Mishneh Torah* cites many examples of sages who misinterpreted Maimonides because they were unaware of his philosophical views.

A particularly surprising example of this appears in Feinstein, *Igerot Mosheh*, 'Yoreh De'ah', ii. 239. **Although R. Moses Feinstein was the greatest posek of his time, he seems to have had no knowledge of Maimonidean philosophy.** He was therefore able to state that Maimonides believed in the protective power of holy names and the names of angels, as used in amulets. For Maimonides' rejection of this, see his commentary on *Mishnah Sotah* 7: 4 and *Guide* i. 61-2.

הערת המחבר: נראה שהגרמ"פ ידע לפחות השיטות הכלליות במחשבת ישראל. לדוגמא ראינו לעיל בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ב סימן קנג) בענין אלו העושים מצבה כפולה שהוא הזכיר שיטת הרמב"ם לגבי תחיית המתים ומשיח וז"ל "ואף להסוברים שתהיה מיתה לבנ"א גם אחרי ביאת המשיח אחרי אריכות ימים הרבה עד שיבא זמן תחיית המתים וכו'". ולכן, יותר מסתבר שבטח רבינו ידע שיטתו בעניני ניסים כישוף וכדומה. אבל אכתי צ"ע מה כוונתו בהסברו של הרמב"ם בהלכות מזוזה. עכ"פ אין למילף כמו שפרופ' שפירא הציע ח"ו.

יד. מאן מלכי רבנן (עמ' לד)

רבנו היה אבל על החורבן ומצפה לישועה בכל נפשו. בתשעה באב היה לובש מעיל (קפוטה) ישן ובלוי שהיה אף קרוע במקצת. הצער והאבל על החורבן הנמשך היה ניכר ממבע עיניו ומכל הנהגתו.

יב. שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קמא ענף ג)
והנה למה שבארתי גם להרמב"ם ליכא איסור אלא כשכותבין שמות המלאכים בפנים שהוא כמו שסובר דגם כתיבת הפרשיות הוא לשמירה שזה לשיטתו סובר דהוא בטול על המצוה שעושה אותה לקמיע כיון שנכתבו ג"כ באותו הצד שנכתבו הפרשיות למצוה אבל כשנכתבו על צד השני אף שג"כ הא נכתבו לשמירה מותר גם להרמב"ם, משום שניכר בזה שנכתבו על צד השני דהמזוזה הוא למצות התורה ליכא חסרון בזה ומותר. ונמצא שגם הרמב"ם מודה שאיכא שמירה בשמות מלאכים ושמות קדושים ופסוקים ולכן פשוט שגם פרשיות דמזוזה לא גריעי משאר פסוקים ושמות ששייך לכותבם בקמיע לשמירה, ורק מה שסוברין שהנחת המזוזה בפתח הבית היא לשמירה גשמית דהנחת עצמן הוא בטול המצוה, ולכן שלא במקום המצוה אף ששם נכתבו לשמירה דקמיע אין בזה גרעון וחסרון לכתיבת הפרשיות והנחתן בפתח הבית למצוה, כדחזינו דפסוקים ושמות הם דברים שיש בהן ענין שמירה אף להרמב"ם ממה שכותבין בצד השני, שא"כ יש להבין מזה שגם הפרשיות יש בהן ענין שמירה אף שלא מצד המצוה,

ומ"מ מודה הרמב"ם שאין בזה בטול וגריעותא להמצוה דאף דאיכא בה גם שמירה עכ"פ הוא מניחן בפתח למצוה ולא לקמיע, א"כ גם כשכותב אחד את הפרשיות לקמיע מה בכך הא כן הוא האמת שאיכא בהן ענין שמירה.

ולכן אין למילף שהרמב"ם יאסור שם לכתוב פסוקי הפרשיות לקמיע כשמניחים במקום שלא שייך ענין מצות מזוזה, דאין ראייה שסובר דאסור להאמין שכותב פסוקים ושמות יועילו לשמירה בכלל ואף לא שפסוקי הפרשיות יועילו, היפוך מה שמפורש בגמ' בשבת דף ס"א שהיו כותבין קמיעין מענינות הרבה ויש בהן משום קדושה ואיפסק כן ברמב"ם פ"י מס"ת ה"ה, וגם בכאן אינו כותב שהן טפשיין שמאמינים בדבר שאין להאמין אלא כתב שהן טפשיין במה שמבטלין המצוה שעושים מצוה גדולה שהיא יחוד השם כאילו הוא קמיע שזהו הטפשות וגם איסור גדול לדעתו.

במוצאי חג הפסח, ארבע שנים לפני פטירתו, ישב בשהוא עצוב ודומם. כשנשאל לפשר עצבותו, אמר **ששוב עבר הפסח ומשיח עדיין לא בא.**

כשלוש שנים לפני פטירתו, השתתף בסעודת ברית מילה של אחד מניניו. כל אלה שדרשו בסעודה ברכו אותו שיזכה להאריך ימים ולראות בחתונת הרך הנימול. **רבנו השיב, כשדמעות בעיניו, שלכאורה ברכה זו לא תוכל להתקיים על פי דרך הטבע, מחמת זקנתו ומחלתו, ומכל מקום ענה אחרי הברכה אמר בכל ליבו.** והמשיך ואמר כי למד לעשות כן מן הנאמר אצל שרה אמנו, שהקפיד השי"ת על מה שצחקת שרה כשנתברכה בלידת בן. ולכאורה קשה הרי הברכה היתה ממי שנדמו לערביים, על דבר שלא יתכן על פי דרך הטבע, ומדוע לא תצחק לברכה שכזו? **אלא שהיה לה לומר "אמן, הלוואי רבנו של עולם" שהרי לא יפלא מה' דבר (עי' עוד בזה לחלן אגרות יו"ד ח"ד סימן נ"א אות א').** ולכן גם ברכת מברכיו עשויה להתקיים, מה גם שמשיח עתיד לבוא בכל רגע. לכן עונה הוא אמן אחר המברכים בדרך זו "הלוואי רבנו של עולם" שממנו לא יפלא דבר.

טו. שו"ת אגרות משה (הקדמה לאורח חיים ח"א)
יזכנו השי"ת ללמד וללמד כל הימים ולזכות לנו ולכל ישראל בקרוב לגאולה שלימה ע"י משיח בן דוד ולבנין בה"ב ולמלאה הארץ דעה כהבטחתו. משה פיינשטיין

טז. שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ד סימן מט)
בענין הגדרת חרש, ודיניו בקיום מצוות, ברכות ועליה לתורה. בע"ה ר"ח אייר תמש"ה. למע"כ נכדי אהובי הרב הגאון מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.
...הנה כתבתי תשובה זו מחמת שחבורה של חרשים כתבו לי שאלה, ולפני כשנה השבת להם בשמי, ואמרת שכדאי שתהיה התשובה נדפסת בספרי.
אבל אסיים בברכה שכל זה לא יהיה ח"ו נוגע למעשה, שלא יהיו חרשים בכלל ישראל, ושאלו שכבר חרשים ר"ל יהיו נרפאים לגמרי בביאת משיח צדקנו בקרוב, כמו שאנו מצפים ממש בכל יום, ושתשאר תשובה זו כענין של להגדיל תורה ולהאדירה לחוד.
זקנך אוהבך בל"נ, משה פיינשטיין.

יז. מסורת משה (חלק ב עמוד תכז)

כיצד מחכים למשיח

ק"כ] וחגוי הזקן, שהיה (בבית החולים) במטה ע"י מיטתו של רבינו, היה צריך לצאת כיום רביעי, כבשעה עשר וחצי. ומשעה שמונה, כבר היה מלובש לגמרי, וישב בכיסא לחכות לצאת, ואמר רבינו בצחוק **שהגוי מחכה כ"כ לצאת. כאילו מחכה למשיח!**

יח. ספר קול רם עה"ת (כרך א, עמ' קעז)

עכשיו בסוף הגלות, הזמן קשה בנסיונות קשים, ויש רק יחידים שנותנים צדקה כראוי, אבל צריכים לעשות וה' יצליח מעשיהם. וצריכים לשאול לחכמים איך לעשות. **ואפילו כשיבוא משיח ויהיה "מלאה הארץ דעה" עדיין יהיו צריכים לחכמים ולישיבות אלא שלא יהיו טרודים בגשמיות ויתעסקו בעניני רוחניות.**

יט. מאן מלכי רבנו (עמ' לד) [המשך]

כבר הזכרנו למעלה שרבנו הקפיד שלא יוטל בגופו מום **כדי שיהיה ראוי לישב בסנהדרין.** בשנת תשל"ט היה צורך לעקור כמה משיניו ולהתקין לו שיניים תותבות. הוא דרש שישאירו בפיו לפחות שתי שיניים כדי שלא יהיה בגדר מי שניטלו שיניו (בכורות מ"ד ע"א) שהוא בעל מום **משום מראית העין.** בסופו של דבר התברר שניתן להשאיר בפיו ארבע משיניו, ואז הרשה רבנו שיטפלו בו.

כ. מסורת משה חלק ב עמוד תעז

רבינו חשש שלא יעשוהו בעל מום

רי"ח] וכשהיה רבינו בבית חולים ורצו לשים לו קוצב לב, אמר שמסתמא ע"י זה לא עושים אותו לבעל מום, וזהו תנחומים, שפחד רבינו שלא יעשוהו כבעל מום. ושזהו ענין גדול, דהלא בעל מום פסול לעבודה, ואף שזה לא נוגע לו, מ"מ גם יש ענין שפסול לסנהדרין. ואף שאין לי להגיד שאהיה מסנהדרין, מ"מ אני כך מקוה, מאחר שיש שיטה, כמוזכר ברמב"ם קכח, שיצטרך להיות סנהדרין לקבל משיח, שהוא ילך לפניו, ומסתמא אליהו יבוא ויסמוך סנהדרין, ומסתמא יקחם מחכמי אותו הדור, לא מהדורות שלפניו, (אם לא יהיה כבר תחית המתים, שמסתמא יבוא אחר ביאת משיח וזהו מה שכותב הרמב"ם

am. I know how little Torah I know, but I am also aware that if they are to pick seventy-one people to make up a Sanhedrin, among the seventy-one they will most likely pick me. However, a Baal-mum (someone with a physical blemish) cannot be a member of the Sanhedrin. **I am perturbed at the thought of doing something to myself that would make me unfit to join the Sanhedrin when Moshiach comes.**" I then reviewed the surgical procedure for him. I showed him some diagrams illustrating exactly what would be done. After listening carefully, he said, "That is not considered a baal-mum. Please make the appointment right away." We did so. **Sadly, Moshiach did not come, a Sanhedrin was not convened, and Rav Moshe was not chosen to be a member. Hashem willing, Moshiach will be here very soon and we will merit to see the building of the Bais Hamikdash and the establishment of the Sanhedrin..**

הערות: ע"ע מש"כ רבינו בשו"ת אגרות משה יורה (דעה חלק ד סימן כה) לגבי נדר נזירות ליום שכן דוד בא. ובמסורת משה (ח"א, עמ' תקעה) למעשה שרבינו נתן תוכחה לבחור שחשב שיש לו נבואות והוא משיח בן יוסף. וכעין אותו רעיון ששרה אמנו היה חייבה לומר "הלוואי רבנו של עולם" הופיע בדרשת רבינו בברית מילה שנמצא בספר מסורת משה (חלק א, עמ' תרא) עיי"ש. וראיתי בספר פתיחת האגרות (עמ' תנח) שהספר חזון עובדיה (אבילות ח"א עמ' תנו) הביא דברי רבנו בענין מצבה כפולה, וכתב ש"אין דבריו מחוורים בזה." ואח"כ מצאתי טעם לשיתת רבינו על כל הסוגיא הנ"ל בשו"ת רבבות אפרים להגה"ר אפרים גרינבלט (ח"ה, [הקדמה שלישיית] עמ' כ) וז"ל: ובדברות משה על בבא בתרא כתב על בנו הקטן פסח שנפטר שיראנו בקרוב כי האמין שמשיח מיד יבא... רח"ל.

שנראה לו שאולי יש סמיכה של קבלת כל חכמי ארץ ישראל וכו' הסמיכה שנתנו להבית יוסף, שהיה סמוך, ושיש שחלקו עליו.

כ. "Royalty, Humility, and Genius" by Rav Moshe Dovid Tendler (Published on the website of the "Rav Moshe Feinstein Foundation Inc.")

As already stated, Rav Moshe was the most humble and modest of men. He never expected anyone else to acknowledge his greatness but he never failed to acknowledge it himself. A few years before his passing, Rav Moshe had to have a pacemaker installed and I was the one who explained to him the reasons for the procedure. During the day, while he was engaged in giving shiurim, writing Teshuvos, or answering questions from all over the world, his blood pressure was perfectly normal. However, a twenty-four hour cardiac monitor revealed that at night, while asleep, his blood pressure became precipitously low. Only while engaged in studying and teaching Torah was it normal.

In the past, he had often balked at going to the doctor for a general checkup, but had always been willing to see a physician when he felt something amiss. This time, however, and quite uncharacteristically, he was reluctant to go forward with the pacemaker. I asked him to explain his hesitancy given that every doctor consulted agreed that the proposed pacemaker was essential. Several more days passed and he still had not agreed to go for the procedure. I finally confronted him. "Shever, this is not your way. You always make up your mind very quickly. Why is it taking you so long?" Rav Moshe finally answered, "I know how unworthy I